

# Muisteluksia Turun yliopiston kirjastosta talvisodan aikana

Kirjoittanut SAINI LAURIKKALA

Volter Kilpi, Turun yliopiston kirjaston ensimmäinen yli-kirjastonhoitaja ja sen luoja, joka oli ollut vakavasti sairaana jo syksystä 1938 lähtien, siirtyi manan majoille kesäkuun 13. päivänä 1939. Hän säästyi niin ollen näkemästä, mitä lähitulevaisuus oli tuova tullessaan.

Huolet ja vastuu kirjastosta tuon uhanvälitteisen ajan puristuksessa olivat siirtyneet muiden kannettaviksi. Erityisesti ne tietenkin painoivat näiden muistelusten kirjoittajaa, joka talvisodan ajan joutui toimimaan v.t. ylikirjastonhoitajana. Historikkona minusta tuntui, että on syytä koettaa pelastaa edes joitakin vaikkapa vain vähäisiäkin tätä poikkeuksellista ajanjaksoa valaisevia piirteitä joutumasta lopullisesti unhoon.

Ilmassa oleva vaaran uhka sai ajattelemaan, että yliopistorakennus puisine välilattioineen oli kaikkea muuta kuin turvallinen paikka, jos sota syttyisi. Ainakin kirjaston arvokkaimmat aarteet olisi silloin siirrettävä varmempiin säilytyspaikkoihin. Jo syyskuun neljäntenä päivänä lähetettiin sen vuoksi useille lähi-seudun kirkkoherroille seuraavansisältöinen tiedustelu:

”Mikäli sodanvaara mahdollisesti alkaa välittömästi uhata Suomeakin, on ainakin Turun Yliopiston kirjaston kallis-arvoisimmat painotuotteet siirrettävä pois Turusta mahdollisimman turvalliseen säilytyspaikkaan. Senvuoksi pyytäsimme kohteliaimmin tiedustella:

- 1) onko seurakunnassanne tulenkestävä arkistohuone,
- 2) olisiko seurakunta halukas tarpeen vaatiessa ottamaan sinne säilytettäväksi Turun Yliopiston kirjaston kirjoja ja
- 3) montako n. 66 cm. pitkää, 50 cm. korkeaa ja 51 cm. leveää kirjalaatikkoa seurakunnan arkistoon mahtuisi.

Olisimme hyvin kiitolliset mahdollisimman pikaisesta vastauksesta.

Kunnioittavasti

Turun Yliopiston Kirjasto

Saini Laurikkala

v.t. ylikirjastonhoitaja.”

Nopeasti saapuneista vastauksista kävi selville, että Metsämaan kirkonarkistoon voitaisiin lähettää 24, Oripäähän 50 ja Yläneelle 40 kirjalaatikkoa. Muissa seurakunnissa ei ollut tulenkestävää arkistohuonetta.<sup>1</sup>

Syksyllä pidettiin myös yliopiston laitosten johtajien neuvottelukokous, jossa päätettiin, miten olisi meneteltävä siinä tapauksessa, että evakuoimispakko olisi edessä. Lähdin kokouksesta yhdessä professori J. G. Granön, maantieteen laitoksen johtajan kanssa ja muistan vieläkin hänen tällöin lausumansa hienoa ja lohdullista ymmärtämystä osoittavat sanansa: *”Teitä minä säälin, kun teillä on niin suuri laitos vastuullanne. Mitäs meistä muista, tavaramme ovat sentään melko vähäiset.”*

Mitä sitten pitäisi evakuoida, jos tosi eteen tulisi? Olisimme kirjastossa kaikki ensikertalaisia, mikäli kyseiseen poikkeukselliseen puuhaan olisi pakko ryhtyä.

Evakuointikysymys askarrutti tietysti muitakin kirjastoihmiisiä. Niinpä Åbo Akademin kirjaston ylikirjastonhoitaja Eric Holmberg saapui neuvottelemaan asiasta kanssani. Sovimme, ettemme molemmat siirtäisi turvaan täysin samaa aineistoa, vaan TYK pitäisi erityisesti huolta vanhemman suomenkielisen ÅAB taas vastaavan ruotsinkielisen fennica-kirjallisuuden evakuoimisesta. Elettii vielä eräänlaisten optimististen harhakuvitelmienvallassa, koskapa muistan ÅAB:n päällikön arvelleen, että sairaalan ja tuomiokirkon läheisyys saattaisi kenties merkitä hänen laitokselleen jonkinlaista turvallisuutta.

1. Tiedustelut ja saadut vastaukset. TYKA.

Käydessäni alkusyksystä Helsingin yliopiston kirjastossa keskustelin kotimaisen osaston silloisen esimiehen, tohtori Aarno Maliniemen kanssa myös edessä mahdollisesti olevasta kirjojen evakuoinnista. Hän kehotti vieämään turvaan mm. kaikki Ruotsin ajan fennica-kirjallisuuden kaksoiskappaleetkin. Tällä matkalla sain nähdä myös HYK:n valtavan suurikokoisia evakuointilaatikoita. TYK:n laatikot tehtiin huomattavasti pienemmiksi (ks. s. 234), mutta silti niistä tuli liian painavia.

Kun evakuointiin sitten oli pakko ryhtyä, oli ensimmäisenä työnä Ruotsi-Suomen ajan fennica-kirjallisuuden turvaan siirtäminen. Tehtävä oli helppo, koska kyseiset painatteet olivat erillisenä kokoelmana, minkä saattoi siirtää suoraan hyllyiltä laatikoihin. Työläämpää tietenkin oli ryhtyä etsimään osastoista hylly hyllyltä 1800-luvun suomenkielisiä painotuotteita sekä lisäksi pitää niistä jokaisesta kirjaakin. Laaajakkojen sarjojen evakuointi kaikista sujui vielä melko vaivattomasti. Yksittäisten kirjojen poiminta hyllyiltä sen sijaan kysyi jo aikaa ja vaivaa, mutta hiljalleen sekin työ edistyi ja laatikko toisensa jälkeen täyttyi. Pääasiallisesti toisessa evakuoinnissa vietiin turvaan myös paljon ulkomaista kirjallisuutta, mm. arvokkaita aikakauslehtisarjoja. Niiden osalta tiedusteltiin toisinaan eräiden professorienkin mielipiteitä, mutta nämä olivat usein niin ristiriitaiset, että kirjaston oli itse asia ratkaistava. — Jokainen laatikko sai oman numeronsa, ja kirjastoon jäävistä luetteloista kävi selville, mitä mikin laatikko sisälsi ja mihin se oli viety.

Syksyllä 1939 sekä tammi- ja helmikuussa 1940 suoritettujen evakuoinnin tulokset — maaseudulle siirrettyjen painatteiden ym. laatu ja määrä sekä turvapaikat — selviävät seuraavista asiakirjoista.

Lokakuun 16. päivänä 1939 lähetin yliopiston kansliaan seuraavanlaisen selonteon:

”Turun Yliopiston Rehtorin 14. X. 1939 päivätyyn tiedusteluun johdosta saan täten kunnioittavasti tiedottaa, että Turun Yliopiston kirjastosta on saatettu talteen seuraavat painotuotteet ym.:

## I. Suomi-kokoelmasta:

1. Ruotsinvallan aikuinen Fennica-kirjallisuus (mm. Turun akatemian väitöskirjat).
2. V:n 1809 jälkeen ilmestyneestä kirjallisuudesta: Ensipainoksia ym. arvokkaimpia yksityisiä teoksia ja sarjajulkaisuja, pikkukirjasia (mm. arkhiveisukokoelma ja Suomen historiaa koskevaa) ym. Vanhempia, etenkin suomenkielisiä aikakaus- ja sanomalehtiä. 1 kappale kaikesta Turun Yliopiston julkaisemasta kirjallisuudesta. — Turun Yliopiston vihkiäisadresseja yms.

## II. Ulkolaisesta kirjallisuudesta:

Varhaiskirjallisuus (1500- ja 1600-luvun) ja joitakin uudempia arvokkaimpia yksityisiä teoksia. E. A. Vainion kirjakokoelma.

## III. Kirjaston arkisto.

Kirjaston pääkortit.

## IV. Käsikirjoituksia:

Kirjaston omia.

Suomal.-ugril. kielitieteellisen tutkimuslaitoksen omistamia.

Kirjastossa säilytetyt laudaturtyöt.

Yllämainitusta Turun Yliopiston kirjaston omaisuudesta on 9—10/10 1939 viety Yläneen kirkonarkistoon 35 laatikollista (N:rot 1—23 ja 26—37) ja 14/10 1939 Oripäähän kirkonarkistoon 33 laatikollista (N:rot 24—25 ja 38—68).”

Edellä selostettu kirjaston arvokkain omaisuus oli siis ajoissa saatu lähetetyksi vaarallisesta yliopistorakennuksesta turvallisemmilta tuntuviin säilytyspaikkoihin maaseudulle. Pitkin syksyä jatkettiin edelleen muualle vietävien painatteiden valintaa ja laatikkoihin pakkaamista. Siten poimittiin hyllyiltä jatkuvasti mm. 1800-luvun fennicaa. Evakuointia jatkui vielä sodan alettuakin. Alituiset pommitukset ja hälytykset hidastuttivat sitä kuitenkin pahasti. Oli päiviä, joiden työn tuloksena oli vain pari, kolme laatikollista pois viettäviä painatteita — aika oli näet mennyt väestön-suojassa istumiseen. Uusia säilytyspaikkojakin oli saatu, sillä Lie-

dou ja Vehmaan kunnalliskodit olivat hyväntahtoisesti luovuttaneet tilojaan käyttöömme. Helmikuun alussa oli talvisodan aikainen evakuointi suoritettu loppuun. Silloinen tilanne käy ilmi seuraavasta, helmikuun 9. päivänä 1940 päivätystä selonteosta:

”Aiemmin poisvietyjen lisäksi on Turun Yliopiston kirjaston kirjoja ym. omaisuutta tammikuun lopussa ja helmikuun alussa 1940 talletettu seuraaviin paikkoihin:

1. *Metsämaan kirkonarkistoon* 24 laatikollista, jotka sisältävät lukusalin, germ. ja historian seminaarin kirjoja, kirjaluetteloita, historian aikakauskirjoja sekä kirjoja osastoista D, G, L, M, O ja R.

2. *Liedon kunnalliskotiin* 95 laatikollista. Niissä on ensimmäkin Pennicasta melkein kokonaan osastot G, J ja Ke sekä runsaasti academiaa ja jonkin verran teoksia osastoista O, P, R, S, T, U ja V sekä kotimaisia aikakauskirjoja. Ulkolaista kirjallisuutta on Lietoon viety ensimmäkin suuri osa U. Lehtosen kokoelmaa sekä teoksia lukusalista sekä osastoista A, B, D, F, sem.F., G, H, J, K, O, Fys.T. Sitäpaitsi on k.o. paikkaan talletettu kirjaston aakkoselliset luettelokortit ja valokuvauskone.

3. *Vehmaan kunnalliskotiin* 25 laatikollista, jotka sisältävät kotimaista kirjallisuutta osastoista A, B, D, E, H, I, K, L, M, ja N sekä kotimaisia aikakauskirjoja sekä ulkolaista kirjallisuutta pääasiallisesti lukusalista, eläintieteen laitoksesta ja osastojen F ja G aikakauskirjoja.”<sup>3</sup>

Aiemmin mainittiin Yläncelle viedyn 35 kirjalaatikkaa. Kun ne oli saatu sijoitetuiksi, seurakunnan silloinen kirkkoherra Jaakko Haavio huomasi talvisodan hengelle ominaisessa palvelnaltiudessaan ottaneensa arkistohuoneensa niin täyteen vierasta tavaraa, ettei päässyt enää vaivattomasti käsiksi omaan arkistoonsa. Samanlaisiin vaikeuksiin joutui auttamisvalmiutensa vuoksi myös Ori-pään kirkkoherra P. J. Syrjämä. Aluksi oletettiin kirjojen evakko-

3. Selontekoni 9/2 1940. TYKA. — Seloste TYK:n systematiikasta, missä osastot merkitään isoin kirjaimin, sisältyy VOLTER KILVEN Turun Suomalaisen Yliopistoseuran vuosikirjassa 1922 (s. 95—96) olevaan kirjoitukseen ”Turun Suomalaisen yliopiston kirjaston perustaminen”.

kauden kestävän vain lyhyen ajan, talvisodan loppuun asti. Toisin kuitenkin kävi. Ei näet tehnyt mieli palauttaa kerran turvaan saatuja painatteitamme kirjastoon sotien välisenä aikana, ja ne tarvitsivat tietenkin jatkuvasti turvapaikan jatkosodan vuosina. Kirjaston arvokkain omaisuus saikin onneksi pääosaltaan jäädä talvisodan aikaisiin suojapaikkoihinsa Oripäähän ja Yläneen tulenkestäviin kirkonarkistoihin jatkosodan päättymiseen saakka. Jonkin verran siitä oli kuitenkin pakko palauttaa kirjastoon kyseisissä arkistoissa vallitsevan tilanpuutteen vuoksi. Kotiutetut laatikot säilytettiin jatkuvasti pakattuina ja siirrettiin kesäkuussa 1941 uudelleen maaseudulle. Toisen evakuoinnin aikana turvaan viedyt painatteet sen sijaan valitettavasti täytyi kesällä ja syksyllä 1940 tuoda takaisin kirjastoon.<sup>4</sup> — Samantapaista epäitsekästä auttamishalua ja palvelualltiutta Turun yliopiston kirjasto sai osakseen kaikissa niissä paikoissa, mitkä olivat tarjonneet sen painatteille sotavuosina turvapaikan. Näin kolmen vuosikymmenen jälkeenkin tämä myönteinen, ymmärtävä suhtautuminen on yhä kiitollisessa muistissani.

Kuljetuskysymys tuotti usein vaikeuksia, sillä kuormautot tarvittiin kyseisenä aikana muihin tehtäviin. Aina asia kuitenkin järjestyi, kunhan jaksoi kärsivällisesti odottaa. Yliopiston silloinen taloudenhoitaja, maisteri Kauko Lammi yritti parhaansa mukaan olla avuksi kuljetusasiain järjestämisessä. Kerran hän tuli ilmoittamaan, että TYK:n kirjalaatikoita saisi lähettää rautateitse, mutta etukäteen ei voisi sanoa, minne ne lopulta päätyisivät. Kyseinen tarjous jäi kuitenkin käyttämättä, sillä en rohjennut lähettää tavaroitamme niin arveluttavalta tuntuvalla seikkailumatkalle. — Sodan aikaisten kuljetusten kiusana oli hälytys- ja pommitusvaara. Olin mukana, kun ensimmäinen kuorma lähti Lietoon. Yliopiston pihalle tällöin sattumalta osunut yliopiston rehtori, professori Einar W. Juva pudisteli päätään lähtöaikeeni vuoksi ja kehotti automiehiä pitämään minusta hyvää huolta. Pääsimme onnellisesti pois kaupungista, mutta juodessam-

4. Turun Yliopiston vuosikirja 1939—1942, ss. 42—43.

me perillä kunnalliskodin johtajattaren tarjoamaa kahvia totesimme Turkua jo pommitettavan.

Kun kuljetus oli saatu järjestymään, tarvittiin kirjalaatikoiden kantajia. Tällöin tulivat avuksi ylioppilaat. Tarvitsi vain ilmoittaa ylioppilaskuntaan, paljonko ja milloin kantomiehiä piti olla, ja asia järjestyi käden käänteessä. Ilman tätä nuorta, palveluallista vapaaehtoista apuväkeä olisikin ollut hyvin vaikeaa selviytyä, koska työkuuntoiset miehet olivat yleensä kyseisen ankaran ajan vaatimissa tehtävissä. Ensimmäisen evakuoimien jälkeen olikin mieluista velvollisuuteni lokakuun 20. päivänä kiittää niitä ylioppilaskunnan jäseniä, jotka edellisen viikon kriittisinä päivinä olivat olleet tehokkaasti auttamassa TYK:n arvokkaimman omaisuuden turvaan saattamista. — Tuntui kyllä usein vaikealta nähdä — etenkin jos laatikko oli tavallista painavampi — miten fyysiseen työhön tottumattomat poikaparat raahasivat kirjalaatikoitanne ensimmäi kirjaston ahtaita, epämukavia rappusia ylös tai alas ja sitten kantoivat ne pihalla odottavaan kuorma-autoon. — Päivänä muutamana ilmestyi kirjastoon kesken evakuointikiireen professori V. A. Koskenniemi ja tarjoutui kantajaksi hänkin.

Kirjaston lukusali pidettiin talvisodan ajan suljettuna. Virkailijat — mikäli eivät olleet lottia yms. ajankohtaisissa tehtävissä — olivat kuitenkin työssä tavalliseen tapaan. Heidän työpäivänsä kului enimmäkseen evakuointipuuhissa — usein se saattoi luveta myös väestönsuojassa istumiseen. Jokainen hoiti tehtäviään talvisodan hengen mukaisesti, parhaansa yrittäen, auliisti ja tyynesti — hätäilyä ja haikailua pyrittiin välttämään. Erityisesti on mieleeni jäänyt amanuenssi Aino Kallioniemen järkkymätön rauhallisuus ja hänen tapansa yrittää selittää kaikki — pahimmatkin — asiat parhain päin. Jotakin tästä rauhallisesta ilmapiiristä tajusi nähtävästi satunnainen kävijäkin — sitä todistaa mm. seuraava tapaus. Eräänä iltana istuimme — TYK:n silloinen valtimestari, taiteilija Hannes Siivonen ja minä — kirjastossa kai jonkin kuljetusasian järjestymistä odottamassa, kun eräs yliopiston entinen

virkaileja osui sinne pakomatallaan. Tarjosimme tälle melko hermostuneessa mielentilassa olevalle vieraallemme kahvia kirjaston "kofeiiniluolassa"<sup>6</sup> ja kerroimme kuulunisiamme. Tuloksena oli, että hän lähtiessään oli aivan rauhallinen ja sanoi: *"Tänne minä tulen toistekin, täällä on hyvä olla."*

Kirjastolle koitui melkoisia hankaluuksia siitä, että yliopiston väestönsuoja oli pakko järjestää sen tiloihin. Sitä varten täytyi tyhjentää lukusalin alla sijaitseva iso maanalainen varastosuoja, joka oli ollut kirjaston käytössä vasta melko lyhyen ajan. Sinne oli sijoitettu komeat rivit Suomi-kokoelman kaunokirjallisuutta ja sanomalehtiä, mitkä oli siirrettävä muualle. Kyseinen siirtäminen sujui hitaasti, koska edes jonkinlainen järjestys oli pyrittävä säilyttämään, kun — hyllytilan puutteessa — kirjat oli pakko kasata pinoihin. Väestönsuojeluviranomaiset olivat vauhtimme tyytymättömiä — heidän mielestään näet olimme niin hitaita, että sota voisi loppua ennen kuin he saisivat kyseisen tilan käyttöönsä. Ajoissa tämä kirjavarasto kuitenkin ehti muuttua väestönsuojaksi. Liikat kirjahyllyt poistettiin, sopivan korkealla olevat sen sijaan jätettiin paikoilleen, ja niistä saatiin hyviä istuinpenkkejä. Näillä muodonvaihdoksen kokeneilla kirjahyllyillä jouduttiin sitten istuskelemaan usein pitkät tovit — Turku, ainoa portti länteen, oli talvisodan aikana maan euiten pommitettuja paikkakuntia. Suojaan hakeutui vaaran uhatessa tietysti ensinnäkin yliopiston omaa väkeä ja lisäksi paljon sotilashenkilöitä, koska osa yliopiston tiloista oli sotilaskäytössä. Mieliala pysyi reippaana — aika tosin pyrki usein tulemaan pitkäksi hälytysten kestäessä tuntikausia. Naiset saattoivat käyttää pakkoistumisen hyödyllisesti kutomalla sukkaa, käsineitä yms. rintamamiehille — oma paras saavutukseni oli sukka päivässä. Muistan mm. miten yliopiston sihteeri Antti Puuska kerran istuessaan väestönsuojassa lähelläni ja katsellessaan sukkanä edistymistä virkahti: *"Kadhdän teitä naisia, kun voitte tehdä hyödyllistä työtä täälläkin."*

6. "Kofeiiniluolasta" tarkemmin ks. SAINI LAURIKALA "Mennyttä aikaa muistelen". Turun yliopiston julkaisuja, sarja B, osa 91, s. 86.



Edellä jo mainittiin, että yliopistorakennus oli osittain sotilaskäytössä. Tästä on papereissani säilynyt seuraava, sattumalta näkyviin osunut pieni todiste:

”P ä ä s y t o d i s t u s.

Alikirjastonhoitaja Saimi Laurikkala oikeutetaan tämän pääsytodistuksen nojalla myös klo 21 ja klo 7 välisenä aikana menemään Turun Yliopiston rakennukseen, oleskelemaan siinä ja poistumaan siitä.

Turku, marraskuun 17 p:nä 1939.

Rykmentinkomentaja:

Everstiluutnantti merk. E. Hagelberg.

Rykmentin adjutantti:

Luutnantti E. Holmberg.”

”Siellä jossakin” naisvaltaisella TYK:lla oli talvisodassa vain yksi edustaja, kirjaston silloinen v.t. kirjastoapulainen, vänrikki Mikko Mäkelä, joka nykyisin johtaa Tampereen kaupunginkirjastoa. Sodassa vänrikki Mäkelä toimi joukkueenjohtajana Summan alueella, missä käytiin talvisodan kiivaimmat taistelut. Helmikuun 14. päivänä hän sai kranaatin siruja käteensä ja päähänsä, mikä merkitsi sodan loppumista hänen osaltaan. — Tätä omaa sotapoikaamme muistimme tietenkin erilaisin lähetyksin. Mieleeni on erityisesti jäänyt, miten hän kerran kirjoitti minulle kaipaa-vaansa jotakin hartauskirjaa, missä olisi pieni kappale jokaista päivää varten. Hänen piti näet päivittäin pitää joukolleen pieni hartaushetki, ja sellaiseen tottumattomana joukkueenjohtaja oli apuneuvon tarpeessa. Kirjakaupoista ei sentapaista kirjallisuutta silloin saanut — se oli kaikki lähetetty ”sinne jonnekin” — mutta saatoin pelastaa kirjastomme sotapojan pulasta lähettämällä hänelle omista kirjoistani erään sopivan teoksen. Kirjastoneuvos Mäkelä muistelee kyseistä asiaa seuraavasti: *”Minä sain sen Tuunnussanan ja siitä tosiaan luettiin tellassa päivän tuunnussana äänen ja Juuttilan Reinolla, joka myöhemmin kaatui, oli mukana vanha — siis kielellään vanha, viime vuosisadan puolella*

*painettu — virsikirja, josta päivittäin Summassa oltaessa luettiin sotilaan rukous. Ja tämä tapa tuli poikien taholta. Ensinnä aloitti yksi ja sitten toinen hiljaisen luvun yksikseen ja pian se tuli julkiseksi ja yhteiseksi. Se oli loistoaikaa monessa mielessä.”*<sup>7</sup>

Turun yliopiston kirjasto selviytyi talvisodasta melko onnellisesti. Sen ainoa edustaja ”siellä jossakin”, huhtikuun lopussa 1940 luutnantiksi ylennetty Mikko Mäkelä tervehtyi täydellisesti. — Osa kirjaston yläkerran akkunoista tosin särkyi pommituksessa, mutta kokoelmat säilyivät vahingoittumattomina, ja tyhjinä ammottavat akkuna-aukot tukittiin nopeasti pahvilevyillä, joita oli ajoissa varattu. Pieni vahinko kirjoja kuitenkin kohtasi — muutamasta ulkomaisesta aikakauslehtinidoksesta tuli näet ”juustoa”. Kun nimittäin sodan jo alettua erästä sotilaskäytössä olevaa pientä talletuskomeroa varustettiin mahdollisimman turvallisiksi, telittiin katon alle vähän alemmaksi tuoreista laudoista toinen, ja kattojen väli täytettiin kirjoilla. Paikka oli kuitenkin liian kostea, ja muutamien aikakauslehtinidosten lehdet liimautuivat niin tiukasti yhteen, ettei niitä voinut irrottaa toisistaan. Vahinko jäi onneksi vähäiseksi, kun kirjat otettiin esiin piilostaan heti sodan päätyttyä. Kirjaston arvokkain omaisuus, maaseudulle turvaan siirretty painatteisto, säilyi vahingoittumattomana.

### Käytetyt lyhenteet:

- HYK = Helsingin yliopiston kirjasto  
 TYK = Turun yliopiston kirjasto  
 TYKA = Turun yliopiston kirjaston arkisto  
 ÅÅB = Åbo akademien kirjasto

7. Kirjastonhoitaja Mikko Mäkelän kirje kirjoittajalle 7/6 1969.

Dr. phil. SAINI LAURIKKALA.

*Rückblick: Die Universitätsbibliothek Turku während des Winterkrieges.*

Die spürbar drohende Gefahr rief gegen Ende 1939 den Gedanken hervor, dass das Universitätsgebäude mit seinen hölzernen Zwischenböden alles andere als ein sicherer Ort wäre, wenn ein Krieg ausbrechen würde. Zumindest sollten die wertvollsten Bücher der Bibliothek dann in sichere Verwahrung gebracht werden. Bereits Anfang September erkundigte man sich deshalb bei den Pfarrern des Eigentlichen Finnlands (das Gebiet umfasst den süd-westlichen Teil Finnlands), ob es in ihrer Gemeinde ein feuerfestes Archiv gäbe und ob die Möglichkeit bestünde, einen Teil davon der Bibliothek zur Verfügung zu stellen. Aus den Antworten ging hervor, dass die Kirchenarchive von Metsämaa, Oripää und Yläne einen sicheren Schutzort bieten konnten.

Im Herbst 1939 stand die Evakuierung unausweichlich bevor. Anfang Oktober wurden insgesamt 68 Kisten mit wertvollstem Eigentum der Bibliothek, u.a. die gesamte Fennica-Literatur aus der Zeit der Schwedischen Herrschaft nach Oripää und Yläne gebracht. Die zweite Evakuierung, die die ganze Zeit schon vorbereitet worden war, ging Ende Januar und Anfang Februar 1940 vor sich. Jetzt wurden insgesamt 144 Bücherkisten, die sowohl einheimische als ausländische Bücher enthielten, ins Kirchenarchiv von Metsämaa und in die Altersheime von Lieto und Vehmaa gebracht. An allen Stellen, die während des Krieges den Büchern der Universität Turku einen Schutzort geboten haben, wurde der Bibliothek selbstlose Hilfs- und Dienstbereitschaft zuteil.

Mit dem Transport gab es oft Schwierigkeiten, weil die Lastkraftwagen anderweitig dringend benötigt wurden. Beim Tragen der Bücherkisten halfen die Studenten — diese jungen freiwilligen Arbeitskräfte waren immer hilfsbereit.

Der Lesesaal war während des Krieges geschlossen. Die Angestellten der Bibliothek — soweit sie nicht als Lottas (Mitglieder einer halb-militärischen Frauenorganisation in Finnland) tätig waren oder andere ähnliche Aufgaben hatten — arbeiteten jedoch wie gewöhnlich. Die meiste Zeit waren sie mit der Evakuierung beschäftigt bzw. saßen im Luftschutzraum.

Eine Reihe von Schwierigkeiten ergab sich daraus, dass das grosse, unter dem Lesesaal befindliche unterirdische Archiv im Gebäudeteil der Bibliothek der Universität als Luftschutzraum dienen musste. Das Archiv musste zuerst ausgeräumt werden.

Die Universitätsbibliothek Turku hatte im Winterkrieg Glück. Sowohl die aufs Land zur Verwahrung gebrachte als die im gefährdeten Universitätsgebäude verbliebene Literatur war nicht beschädigt worden. Der einzige Vertreter der Bibliothek an der Front, der stellvertretende Bibliothekar, Fährich Mikko Mäkelä wurde zwar verwundet, aber nicht schwer.